

DE ZAAK VAN DE KATER

Evaluatie onderzoek Tom Poes

11 maart 2010

Inhoudsopgave

1. Opdracht en werkwijze evaluatiecommissie	2
1.1 Inleiding.....	2
1.2 Onderzoekskader.....	2
1.3 Werkwijze en samenstelling commissie.....	3
2. Feitenreconstructie	4
2.1 De voorfase.....	4
2.1.1 Aanleiding opsporingsonderzoek en projectvoorbereiding.....	4
2.2 De tactische fase.....	7
2.3 De vervolgingsfase.....	7
2.3.1. Overlegging van een nader PV van onderzoek.....	8
2.3.2 De geheimhoudersgesprekken.....	8
2.3.3 De getuigenverhoren bij de Rechter Commissaris.....	9
3. De rol van politie, Openbaar Ministerie en Regionale Stuurgroep (ROO)	12
3.1 De Politie.....	12
3.1.1 Kwaliteit, capaciteit en continuïteit.....	12
3.1.2 Sturing bij de politie.....	13
3.2 Het Openbaar Ministerie.....	14
3.2.1 Sturing door het Openbaar Ministerie op het onderzoek.....	14
3.2.2 Sturing binnen het Openbaar Ministerie.....	16
3.3 Sturing door de Regionale Stuurgroep (ROO).....	17
4. Verslaglegging	19
5. Conclusies	20
6. Aanbevelingen	23
Bijlage 1: Onderzoeksthema's uit de onderzoeksopdracht.....	25
Bijlage 2: Lijst met geïnterviewde personen.....	27

1. OPDRACHT EN WERKWIJZE EVALUATIECOMMISSIE

1.1 Inleiding

Op 7 oktober 2009 heeft de Rechtbank Zutphen het Openbaar Ministerie (OM) niet-ontvankelijk verklaard in de vervolging van 16 personen die werden gedagvaard ter zake handel in softdrugs, deelname aan een criminele organisatie en witwassen, over de periode van 1 juli 2006 tot en met 1 april 2008 (LJN: BJ9577). Het opsporingsonderzoek, dat bekend is onder de naam Tom Poes, werd onder leiding van een officier van justitie (ovj) van het parket Zutphen, verricht door de Regionale Recherche van de Politie Noord- en Oost Gelderland.

De rechtbank komt in haar vonnis tot de conclusie dat er in het gehele onderzoek sprake is geweest van een opeenstapeling van (vorm)verzuimen waardoor de waarheidsvinding in het gedrang is gekomen. Het is volgens de rechtbank voor haar niet mogelijk geweest vast te stellen wanneer er begonnen is met het onderzoek, tot wanneer er sprake is geweest van een verkennend onderzoek en wanneer dit over is gegaan in een opsporingsonderzoek. De rechtbank gaf verder aan dat het daardoor niet mogelijk is geweest vast te stellen op basis van welke informatie het onderzoek is opgestart en evenmin of en zo ja wanneer er Bijzondere Opsporingsbevoegdheden (BOB-middelen) zijn gebruikt in overeenstemming met de wet.

Het OM heeft zich niet kunnen verenigen met de sanctie van niet-ontvankelijkheid en heeft appel ingesteld tegen het vonnis. Wél is door het OM erkend dat sprake is geweest van een aantal (vorm) verzuimen. Om die reden hebben de hoofd-ovj van het parket in Zutphen en de hoofdcommissaris van het regionaal politiekorps Noord- en Oost Gelderland opdracht gegeven aan een commissie, onder voorzitterschap van de hoofdadvocaat-generaal van het ressortsparket te Den Bosch, om aan de hand van een aantal onderzoeksvragen een onderzoek te laten verrichten naar de rol van het OM en het regionaal politiekorps Noord- en Oost Gelderland.

De opdrachtgevers zijn hiertoe gekomen omdat er uit het onderzoek Tom Poes lessen zijn te trekken ter bevordering van de professionaliteit bij zowel het OM als de politie. De opdracht is dan ook nadrukkelijk in het perspectief van kwaliteitsverbetering en daarmee ook in het perspectief van het Project Versterking Opsporing en Vervolging geplaatst. Gelet hierop hebben de opdrachtgevers reeds bij het verlenen van hun opdracht aangegeven dat zij het rapport ter beschikking zullen stellen aan het College van procureurs-generaal en de Korpsbeheerder van het regionaal politiekorps Noord- en Oost Gelderland.

1.2 Onderzoekskader

In de opdrachtverlening zijn de onderzoeksthema's geformuleerd (opgenomen in bijlage I) aan de hand waarvan het onderzoek van de commissie heeft plaatsgevonden. De thema's zijn opgehangen aan de onderwerpen: organisatie; status van het onderzoek; doelstellingen en controle.

In verband met het ingestelde hoger beroep tegen het vonnis en de daarmee verband houdende omstandigheid dat de rechter in appel nog moet oordelen over de zaak, waaronder over de rechtmatigheid van de uitoefening van de strafvorderlijke bevoegdheden, zal de evaluatie zich, aan de hand van het vonnis van de rechtbank Zutphen, richten op de wijze waarop het opsporingsonderzoek in de zaak Tom Poes is georganiseerd en op de sturing óp dat onderzoek. Het betreft dan de sturing binnen het parket Zutphen, de sturing door het parket Zutphen op het onderzoek en de sturing op het onderzoek bij de politie. Hiermee blijft het onderzoek (zo veel mogelijk) buiten de in appèl aan de orde zijnde thema's. De commissie heeft bij haar onderzoek ook gebruik gemaakt van het Referentiekader Bedrijfsprocessen Politie 2008. In bijzonder Tactisch Besturen en Uitvoeren Opsporing (zoals ook terug te vinden op het politiekennisnet).

Naar de gang van zaken rond een onjuist uitgewerkte telefoontap -in de media breed uitgemeten- heeft een uitgebreid Rijksrecherche-onderzoek plaatsgevonden. Dit aspect van de zaak is door de commissie slechts meegenomen voor zover hieruit conclusies konden worden getrokken van organisatorische aard.

1.3 Werkwijze en samenstelling commissie

Ten behoeve van dit onderzoek is kennis genomen van de relevante schriftelijke stukken uit het dossier. Tevens zijn eind november 2009 gesprekken gevoerd met 25 bij het onderzoek Tom Poes betrokken medewerkers van de politie en het OM (zie bijlage 2).

De commissie was als volgt samengesteld:

- Mr. Drs. R.L.H. van Tooren MPA (Hoofdadvocaat-generaal ressortsparket Den Bosch), voorzitter;
- Mw. Drs. S. Lablans (Regiohoofd Noord Oost Nederland Rijksrecherche);
- Dhr. A. van de Wetering MPA (Chef Divisie Centrale Recherche Brabant-Noord);
- Dhr. Mr. O.F. Brouwer (Recherche-ovj arrondissementsparket Groningen).

De commissie is ondersteund door de senior-secretaris mr. B.D. Tiemens (parket Arnhem) en Bestuurlijke en Juridisch Medewerker, mr. S.L. Jobse (PAG).

2. FEITENRECONSTRUCTIE

De commissie heeft aan de hand van de haar ter beschikking gestelde stukken en de gehouden interviews een reconstructie trachten te maken van de relevante feiten en omstandigheden in de zaak Tom Poes. In chronologische volgorde zullen de verschillende fasen in de opsporing en de vervolging besproken worden, waarbij aandacht zal worden besteed aan de overdrachtmomenten tussen deze verschillende fasen.

2.1. De voorfase

2.1.1. Aanleiding opsporingsonderzoek en projectvoorbereiding

De zaak Tom Poes zag op een onderzoek naar een grote familie waarvan op dat moment het vermoeden bestond dat leden van die familie zich in verschillende organisatiestructuren bezig hielden met drugsgelateerde criminaliteit. Informatie daarover kwam langs twee sporen bij de politie binnen, te weten via de tactische opsporing en via de Criminele Inlichtingen Eenheid (hierna CIE).

In deze paragraaf wordt tevens aandacht besteed aan een tweetal belangrijke keuzemomenten in deze fase, te weten het niet voegen van één of meerdere MMA-meldingen (Meld Misdaad Anoniem) en de beperking van de doelstelling van het onderzoek.

Informatie via de tactische opsporing

Op 27 augustus 2006 vindt er een brand plaats aan de Nagelpoelweg te Apeldoorn. Door de politie wordt in de loods een professionele weedplantage aangetroffen. Op 30 augustus 2006 komt er informatie binnen bij MMA die verband houdt met een criminele organisatie die te maken zou hebben met de na de brand aangetroffen weedplantage. Op enig moment wordt besloten de ingekomen MMA-meldingen niet te gebruiken in het opsporingsonderzoek naar de brand aan de Nagelpoelweg te Apeldoorn. Dit in verband met het feit dat het vermoeden bestaat dat het pand op naam staat van een katvanger en de informatie uit de MMA's in de zaak tegen deze katvanger geen meerwaarde heeft. Helaas is niet vastgelegd wanneer deze beslissing is genomen en wie daarbij toen betrokken zijn geweest.

Op 5 september 2006 wordt door de werkvoorbereider van het District Apeldoorn de ingekomen informatie verzameld en een préweeg document opgesteld. Door het Districtelijk Operationeel Overleg (hierna DOO) wordt vervolgens besloten dat de brand aan de Nagelpoelweg in Apeldoorn door het district wordt opgepakt en dat hetgeen naar aanleiding van de daar aangetroffen weedplantage bekend was geworden over de handel in drugs wordt opgeschaald naar project-voorbereiding op regionaal niveau.

Op 14 september 2006 geeft de Divisiechef Regionale Recherche opdracht aan de afdeling Projectvoorbereiding van de Divisie Regionale Recherche, die op dat moment bestaat uit drie personen, om de gegevens uit het pré-weegvoorstel van

het DOO te actualiseren, te veredelen en vervolgens te komen tot een projectvoorstel ten behoeve van het Regionaal Operationeel Overleg, zijnde de regionale stuurgroep (hierna ROO).

Op 22 september 2006 wordt een meldingsformulier aangelegd voor het aanmaken van een tijdelijk register (Melding Recherche Onderzoek) en wordt de projectvoorbereiding gestart onder de werknaam Tom Poes. In deze fase is vanuit het parket Zutphen de recherche-ovj betrokken. Medewerkers van de afdeling projectvoorbereiding hadden in verband met de projectvoorbereiding contact met deze ovj. Van dat contact is melding gemaakt in het journaal dat is opgemaakt door de afdeling projectvoorbereiding, maar er is niet duidelijk gebleken welke beslissingen hier zijn genomen.

Op 12 december 2006 worden ten behoeve van de projectvoorbereiding Tom Poes voor de eerste maal BOB-middelen ingezet. Er wordt dan namelijk een aantal vorderingen ex. art. 126 nd SV aangevraagd bij de officier van justitie, waaronder één vordering ten aanzien van een subject uit het latere tactische onderzoek Tom Poes. Hoewel er op basis van de stukken, te weten de MMA-meldingen en de CIE-info, voldoende verdenking bestond om de vordering te onderbouwen, wordt bij deze aanvragen nagelaten de feiten en omstandigheden te relateren op basis waarvan deze verdenking tot stand was gekomen. De betreffende vordering wordt op 19 december 2006 wegens afwezigheid van de recherche-ovj, getekend door een collega-ovj. De recherche-ovj kon zich tegenover de commissie niet meer herinneren of zij het genoemde art. 126nd-aanvraag in een eerder stadium had geaccordeerd, voordat het bevel door haar collega officier werd getekend.

Info via de CIE

Vanaf mei 2006 was via de CIE al informatie binnengekomen over subjecten in het latere tactische onderzoek Tom Poes. De CIE besluit dan dat over deze subjecten, die voorheen niet als zodanig in het onderzoek betrokken waren, meer informatie verkregen moet worden. Ze worden eerst nog in het voorlopig register ondergebracht, maar worden vervolgens al vrij snel subject in het register ZWACRI. Op enig moment voor 20 december 2006 - wanneer dat precies heeft plaatsgevonden is de commissie niet gebleken - heeft een Crimineel Samenwerkingsverband (CSV) -presentatie plaatsgevonden in het ROO.

Door het hoofd van de CIE is aangegeven dat de CIE op 20 december 2006 voldoende informatie had verzameld om de informatie uit de voorliggende periode te verstrekken aan de afdeling projectvoorbereiding. De informatie is toen verstrekt als verzameling van 11 afzonderlijke CIE processen-verbaal van verschillende tijdstippen gelegen in de daaraan voorafgaande periode. Op dat moment waren er echter al vorderingen ex art. 126 nd SV afgegeven.

Het niet voegen van MMA-meldingen

In diverse interviews is de commissie aangegeven dat aan voornoemde vordering ex art. 126 nd SV, welke op 12 december 2006 is aangevraagd en op 19 december 2006 door de ovj is afgegeven (ten aanzien van een verdachte in het tactische onderzoek Tom Poes), informatie uit één of meerdere MMA-melding(en) ten grondslag lag. Aangegeven is dat deze melding(en) wegens een opsporingsbelang niet bij de vordering kon(den) worden gevoegd omdat zich daarin eveneens informatie bevond over andere subjecten dan die waarop de vordering zag. Daarbij is uitgegaan van de (naar het oordeel van de commissie onjuiste) veronderstelling dat een MMA-melding niet kan worden gesplitst.

Het is de commissie niet duidelijk geworden of bovengenoemde vraagpunten rond het al dan niet bijvoegen van de MMA-melding of het afsplitsen van informatie daaruit, expliciet zijn besproken met de ovj die verantwoordelijk was voor de projectvoorbereiding. De toenmalige recherche-ovj kon zich dit bij navraag door de commissie niet meer herinneren. Het is dus ook niet te reconstrueren of het niet onderbouwen van de vordering een expliciete beslissing is geweest (vanuit de gedachte dat de melding niet gesplitst kon worden) of een vergissing.

Doelstelling onderzoek doelgroep A en doelgroep B

Ten behoeve van het ROO wordt door de afdeling projectvoorbereiding een projectvoorstel ZWACRI geschreven. In dit projectvoorstel wordt een onderscheid gemaakt in de mogelijke aanpak van doelgroep A en doelgroep B (zijnde verschillende takken van de familie K. ten aanzien waarvan de verdenking bestond dat deze zich bezighouden met criminele activiteiten) waarbij een vijftal mogelijke scenario's wordt geschetst wat betreft de wijze van aanpak. Hoewel het onderzoeksvoorstel vanuit het district Apeldoorn gericht was op de weedplantage in het pand van de brand en de familie K. rondom dat pand, werd op 31 januari 2007 in het ROO een projectvoorstel ingebracht dat ruimer was. Daarbij ging het nu om de gehele, wijdvertakte familie K., ook om een deel dat geen relatie had met het pand van de brand. Nu werd de koppeling gelegd met een garagebedrijf. De scenario's waren in verband met de haalbaarheid en beheersbaarheid niet allemaal in één onderzoek samen te brengen. Aan het ROO werden diverse scenario's voorgelegd, zoals die om de gehele familie tegelijk aan te pakken (A en B tegelijk) maar ook om eerst B en pas daarna A te onderzoeken.

Blijkens de notulen van het ROO wordt op 31 januari 2007 naar aanleiding van dit projectvoorstel besloten om een tactisch strafrechtelijk onderzoek in te stellen op de subjecten behorende bij doelgroep B. Dit tactische onderzoek behoudt dan de naam Tom Poes. Door verschillende personen is aan de commissie aangegeven dat dit laatste ongelukkig was omdat de projectvoorbereiding ook al die naam droeg. Verder wordt besloten de overige informatie - de commissie begrijpt dat hier de informatie over subjecten uit doelgroep A wordt bedoeld - te gebruiken als restinformatie in het voorbereiden en actualiseren van een afzonderlijk projectvoorstel t.b.v. een afzonderlijk tactisch onderzoek. De Afdeling

Projectvoorbereiding gaat vervolgens op 14 februari 2007 verder met het verbeteren van de informatiepositie rond de verdachten uit doelgroep A en het schrijven van een projectvoorstel. Het is de commissie niet duidelijk geworden wie opdracht heeft gegeven. Hoewel dus eerst was besloten om de onderzoeken na elkaar op te pakken (eerst B, daarna A), werden in de praktijk beide onderzoeken toch tegelijkertijd gedraaid.

2.2 De tactische fase

Door de afdeling projectvoorbereiding wordt op 12 februari 2007 ten aanzien van de subjecten uit doelgroep B een start proces-verbaal gemaakt. Dit proces-verbaal bevat een weergave van de ambtshandelingen die zijn verricht tijdens de projectvoorbereiding van het onderzoek Tom Poes. Hierbij wordt kort aangegeven welke informatie er in de voorfase is ingewonnen en als bijlagen worden de BOB-bevelen en de informatie die op basis hiervan is verkregen overgedragen. In dit startproces-verbaal wordt geen melding gemaakt van het bestaan van een MMA-melding. Het is de commissie niet gebleken dat op leidinggevend niveau is gesproken over de overdracht van het onderzoek vanuit de fase van projectvoorbereiding naar de fase van tactisch onderzoek. Voorts blijkt niet dat er sprake is geweest van een overdracht door de bij projectvoorbereiding betrokken recherche-ovj naar de zaaks-ovj.

Op 21 maart 2007 wordt door het Team Regionale Recherche van de Divisie Recherche het opsporingsonderzoek gestart. Hoewel daar wel aan wordt gerelateerd in het projectplan, blijkt niet dat er een plan van aanpak is opgesteld waarin is beschreven wat de doelstelling is van het onderzoek en welke strategie(ën) daarbij gebruikt zou(den) kunnen of moeten gaan worden.

Het team dat het onderzoek draaide bestond uit een teamleider, een tactisch- en administratief coördinator en een wisselende hoeveelheid rechercheurs met een maximum van bijna 30, afhankelijk van de bijzondere opsporingsmiddelen die werden ingezet en de grote hoeveelheid informatie die dat genereerde. Elke morgen vond er een briefing plaats waarbij een coördinator de aanwezige teamleden bijpraatte. Er is in de loop van het onderzoek een aantal bijzondere opsporingsmiddelen ingezet waaronder telefoontaps en direct afluisteren (OVC). Ook is een observatieteam ingezet.

Van de zijde van het parket Zutphen wordt bij de start van het tactisch onderzoek in maart 2007 een officier van justitie uit het team maatwerkzaken aangewezen om het onderzoek te leiden. Omstreeks juni 2007 werd een parketsecretaris aan het onderzoek toegevoegd die toen door haar teamleider maatwerkzaken bij het parket over het onderzoek is bijgepraat.

2.3. De vervolgingsfase

In oktober 2008 wordt het opsporingsonderzoek afgesloten en werkt het tactisch team aan de samenstelling van het eindproces-verbaal. De rij ordners wordt vervolgens ingeleverd bij het parket in Zutphen. Door de zaaks-ovj en de

parketsecretaris wordt het concept eind-pv doorgelezen en gecontroleerd aan de hand van de geformuleerde tenlastelegging. Op een aantal punten vindt vervolgens terugkoppeling plaats. De zaaks-ovj zal bij de commissie verklaren dat bij het controleren van het proces-verbaal minder aandacht is geweest voor de formele aspecten, zoals de start van het onderzoek en de wijze waarop daar in de diverse processen-verbaal verslag van is gedaan. Verder heeft de zaaks-ovj aangegeven dat bij ontvangst van het procesdossier niet is gecontroleerd of het start-procesverbaal daarvan ook deel uitmaakte - hetgeen later niet het geval bleek. Dat laatste heeft, blijkens het vonnis, bij de rechtbank tot de veronderstelling geleid dat dit startproces-verbaal de verdediging bewust was onthouden. De rechtbank kwam tot dit oordeel mede naar aanleiding van een verklaring van één van de verbalisanten, afgelegd bij de RC, dat de zaaks-ovj had aangegeven dat het start-pv niet in het dossier hoefde te worden gevoegd. De zaaks-ovj heeft later aangegeven dat van het doelbewust onthouden aan de verdediging van dit proces-verbaal geen sprake is geweest, aangezien hij - er ten onrechte van uitgaande dat het verbaal zich in het dossier bevond - de afspraak met de politie had gemaakt dat in de aanvragen voor de inzet van bijzondere opsporingsbevoegdheden kon worden volstaan met een verwijzing naar het startproces-verbaal.

Op 16 juli 2008 vindt de eerste pro-forma zitting plaats, gevolgd door een tweede pro-forma zitting op 26 november 2008. Tijdens die laatste zitting wordt onder meer gesproken over de aanwezigheid van MMA-meldingen in het zaaksdossier. De officier van justitie geeft dan aan dat zich in het dossier naar zijn idee geen MMA-meldingen bevinden, hetgeen bij de rechtbank later tot de conclusie leidt dat die informatie dan ook niet ten grondslag kan hebben gelegen aan de verdenking van de vordering ex art. 126 nd SV. Ook worden tijdens de zitting van 26 november door de advocatuur verzoeken ingediend tot het bij de RC nader doen horen van een groot aantal getuigen. Zoals later zal blijken gaan deze getuigenverhoren in de zaak Tom Poes een belangrijke rol spelen en loopt de strafzaak hierdoor zware averij op. In 2.3.4. wordt nader op de RC verhoren ingegaan.

2.3.1 Overlegging van een nader proces verbaal van onderzoek

Mede naar aanleiding van de bij gelegenheid van de verhoren bij de rechter-commissaris gerezen onduidelijkheden over de start van het onderzoek legt de officier van justitie ter zitting van 23 september 2009 een aanvullend proces-verbaal aan de rechtbank over dat een nadere toelichting moet verschaffen over de start van het onderzoek. In dit proces-verbaal wordt melding gemaakt van de MMA-melding van 20 september 2006.

2.3.2. De geheimhoudergesprekken

In het Tom Poes onderzoek zijn fouten gemaakt bij het (tijdig) vernietigen van geheimhouders-gesprekken of -anders gezegd- bij het naleven van de daarvoor geldende procedure. Ten eerste werden bij telkens weer andere zoekslagen, namelijk op steeds andere trefwoorden, ook telkens nieuwe

geheimhoudersgesprekken ontdekt en was er (dus) onduidelijkheid over de definitie van een dergelijk gesprek. Verder zijn dvd's verzonden die nog niet geschoond waren. Ten slotte zijn de schriftelijke weergaves van de gesprekken te lang in een kluis blijven liggen. In 3.2.1. wordt nader op de geheimhoudersgesprekken ingegaan.

Gewaarschuwd door de Hells Angels-zaak heeft men in ieder geval vanuit het parket Zutphen in een vroegtijdig stadium ruim aandacht aan dit onderwerp besteed. Binnen het politiekorps is in 2007 een Projectgroep Geheimhouders ingericht en is men aan de slag gegaan met de werkwijze bij en schoning van geheimhoudersgesprekken in lopende en afgesloten strafrechtelijke onderzoeken. Bij de teambesprekingen tussen de politieleiding en de zaaks-ovj waren de geheimhoudersgesprekken een terugkerend onderwerp. Blijkens het dossier was men ook op de hoogte van de procedure die na het aantreffen van een geheimhoudersgesprek moest worden gevolgd, zoals was vastgelegd in een richtlijn van het College van procureurs-generaal. Daarnaast kan worden opgemerkt dat toen duidelijk werd dat niet alle geheimhoudersgesprekken tijdig waren vernietigd, met name de zaaks-ovj daar steeds open en transparant mee is omgegaan, zowel intern als extern.

Overigens kan worden opgemerkt dat de niet tijdig vernietigde geheimhoudersgesprekken inhoudelijk van ondergeschikt belang waren en voor het overgrote deel geen gesprekken betroffen met een advocaat. Zo zaten er veel gesprekken tussen van een verdachte met een medisch secretaresse terzake het maken van een afspraak.

2.3.3. De getuigenverhoren bij de Rechter Commissaris (RC)

De zaaks-ovj heeft zich op de zitting van 26 november 2008 gemotiveerd verzet tegen het merendeel van de door de advocatuur ingediende verzoeken om getuigen bij de RC te doen horen, voornamelijk omdat hij in die gevallen de onderbouwing onvoldoende vond. De rechter heeft de verzoeken ondanks het verzet van de officier van justitie grotendeels gehonoreerd. Uiteindelijk zijn er door de RC bijna 50 personen gehoord.

De voorbereiding op de RC-verhoren

De zaaks-ovj was ervan op de hoogte dat de verdediging aan de getuigen vragen wilde gaan stellen met betrekking tot onder meer de start van het onderzoek en de kort na die start ingezette BOB-middelen. Het was bekend dat het Tom Poes onderzoek op deze punten kwetsbaar was. Niet gebleken is dat er ná de verwijzing door de rechtbank, toen bleek dat het verzet van het OM om zoveel getuigen te horen niet was gehonoreerd, tactisch of strategisch overleg heeft plaatsgevonden, niet bij het OM, niet bij de politie en ook niet tussen beide partijen. Zo is door Divisiechef aangegeven dat hij de lijst met de door de RC te horen personen graag vóór aanvang van de verhoren had gezien. Ten aanzien van sommige getuigen was het bij hun teamleider en coördinatoren niet bekend dat zij een oproepingsbrief van de RC hadden ontvangen.

De personen die de verdediging als getuige wilde laten oproepen waren, behoudens de teamleider van het onderzoek en de coördinatoren, vooral de operationele teamleden. Het merendeel van hen had nooit eerder bij de RC hoeven verschijnen en had geen rechtbanktraining gehad.

De zaaks-ovj had via de politieleiding te kennen gegeven *dat men gewoon moest verklaren over hetgeen men wist*. Verschillende getuigen hebben de commissie verteld dat zij er, al dan niet in overleg met hun meerderen of na een telefoontje met de griffie van de rechtbank, bewust voor hadden gekozen er 'blanco' in te gaan.

De gang van zaken bij de RC-verhoren

De commissie heeft een aanzienlijk aantal betrokkenen gehoord dat destijds bij de rechter-commissaris als getuige heeft moeten verschijnen. Opvallend veel van de door de commissie gehoorde personen hebben bij de beschrijving van hun verhoor woorden in de mond genomen als 'intimiderend', 'beklemmend' en 'vervelend',

Vaststaat dat de verhoren bij de rechter-commissaris hebben plaatsgevonden in een vrij kleine ruimte, in aanwezigheid van meerdere, tot soms wel acht, advocaten. Deze advocaten zaten in veel gevallen aan weerszijden en achter de getuige opgesteld en stelden hun vragen in willekeurige volgorde. De verhoren duurden over het algemeen lang tot zeer lang.

Veel van de door de commissie geïnterviewde getuigen gaven aan dat zij de advocaten opvallend informeel of zelfs amicaal vonden in de richting van de RC. In aanwezigheid van getuigen werd er tussen raadslieden en RC gesproken over de gezamenlijke studietijd of andere privé-aangelegenheden. Het is volgens diverse geïnterviewden regelmatig voorgekomen dat wanneer een getuige een voor een advocaat onwelgevallig antwoord gaf, dit door één of meerdere advocaten, al dan niet buiten het gezichtsveld van de getuige, door afkeurend gesis, gebrom, gefluister of kritische opmerkingen ("*onzin*", "*je liegt*") werd becommentarieerd. Hiertegen werd door niemand opgetreden.

Ook de teamleider is bij de RC gehoord. Hij was absoluut niet te spreken over de gang van zaken aldaar. Tegen het eind van zijn verhoor deed hij zijn beklag en wilde hij zijn kritische kanttekeningen in zijn verklaring opgenomen zien. Nadat de griffier deze slotopmerkingen had verwerkt begonnen de advocaten er bij de RC op aan te dringen dit laatste gedeelte weer uit de verklaring te verwijderen. Op grond waarvan is niet duidelijk maar de passage is daarna door de RC gewist.

Al snel nadat er enige getuigenverhoren hadden plaatsgevonden bereikte de teamleiding signalen dat de verhoren op een discutabele wijze verliepen. Tweemaal heeft er daarna op aandringen van de teamleider een interventie plaatsgevonden. Eenmaal door de direct leidinggevende van het parket te Zutphen en een tweede maal door de plaatsvervangend hoofd-ovj aldaar. Pas na de tweede keer trad er merkbaar verbetering op.

Ook voor wat betreft de aan de getuigen gestelde vragen zijn de raadslieden volgens de geïnterviewden zelden of nooit teruggefloten. Veel getuigen kregen vragen gesteld over onderwerpen waarover zij zelf niet of nauwelijks iets zinnigs konden opmerken. Toch voelden zij zich door de setting onder druk gezet om te verklaren. Niet alleen voelden zij zich daartoe als getuige wettelijk verplicht, de advocaten werden ook bij vasthoudend doorvragen door niemand geremd.

Een aantal getuigen heeft zich tijdens de verhoren, zo valt ook uit de pv's van de RC-verhoren op te maken, laten verleiden verklaringen af te leggen over aspecten van het onderzoek waar zij geen bemoeienis mee hadden of over wat zij zich enkel méénden te herinneren. Dit heeft voor ruis gezorgd, ruis waarmee de verdediging later in de strafzaak haar voordeel heeft kunnen doen. Zo is een getuige op enig moment door een raadsman gevraagd of zij van mening was dat zij op een bepaald moment bezig was met een 'verkennd onderzoek'. Deze vraag had betrekking op de fase waarin er door de getuige informatie werd verzameld en veredeld tijdens de start van het onderzoek. De getuige heeft dit toen niet ontkend, laat staan dat ze het heeft kunnen weerleggen. De woordkeuze van 'verkennd onderzoek' was, juridisch gezien, van groot belang, met name vanwege de in die periode ingezette BOB-middelen. Van de betekenis van die -door de raadsman gebruikte- terminologie is de getuige zich op dat moment klaarblijkelijk niet bewust geweest. Hetzelfde kan gezegd worden van de verklaring van een getuige die desgevraagd meende dat het onderzoek al in 2005 was begonnen.

Niet alleen de RC heeft niet of nauwelijks ingegrepen, ook de zaaks-ovj, voor zover die al bij het verhoor aanwezig was, heeft zich niet actief met de verhoren bemoeid. Dat leidt de commissie af uit zowel de gesprekken die zij heeft gevoerd met gehoorde als ook uit de RC-pv's van de getuigenverhoren. In slechts een paar rc-verbalen wordt melding gemaakt van de OvJ die een vraag stelt of zich op andere manier met het verhoor bemoeit. Illustratief hiervoor is dat sommige getuigen niet hebben geweten dat de zaaks-ovj zich bij het verhoor ook tussen de aanwezigen had bevonden omdat ze hem niet kenden en hij zich ook niet als zodanig bekend had gemaakt.

3. DE ROL VAN POLITIE, OPENBAAR MINISTERIE EN REGIONALE STUURGROEP (ROO)

In het Referentiekader Bedrijfsvoering Politie (RBP, dat volgde op ABRIO, dat stond voor Aanpak Bedrijfsvoering Informatiehuishouding en Opleiding) is vastgelegd op welke wijze het opsporingproces ingericht wordt. Hierin zijn rollen, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden beschreven. Bovendien zijn gestandaardiseerde producten benoemd die moeten worden opgeleverd. N.a.v. het programma Versterking Opsporing zijn voornoemde aspecten aangescherpt bij TGO's (Team Grootschalige Opsporing). Bij deze aanscherping is niet vastgelegd op welke wijze een onderzoek als het onderhavige dient te worden gestructureerd, noch op welke wijze overleg dient plaats te vinden tussen politie, het OM en door wie hieraan wordt deelgenomen.

In onderstaand hoofdstuk zal eerst worden aangegeven wat de bevindingen van de commissie zijn ten aanzien van de kwaliteit, capaciteit en continuïteit bij respectievelijk de politie en het OM. Vervolgens zal aandacht worden besteed aan de mate van sturing door de politie, het OM en het ROO.

3.1. De politie

3.1.1. kwaliteit, capaciteit en continuïteit

Aangegeven is dat de Afdeling Projectvoorbereiding zich bij de Divisie Recherche in de tijd dat de zaak Tom Poes werd voorbereid in de ontwikkelfase bevond. De medewerker van projectvoorbereiding die zich primair bezighield met Tom Poes en die het overdracht-pv heeft opgemaakt en ondertekend, had weinig tactische ervaring en had geen ervaring met projectvoorbereiding. Er is weinig tijd uitgetrokken om deze nieuwe medewerker in te werken en te begeleiden. Het Hoofd Projectvoorbereiding heeft aangegeven zich niet inhoudelijk met de projectvoorbereiding te hebben bemoeid. Bij de aanvang van de projectvoorbereiding had eerder genoemde medewerker dan ook onvoldoende juridische kennis over de start van opsporingsonderzoeken en over de juridische implicaties van de vraag of een onderzoek zich al dan niet in de voorfase of de tactische fase bevindt. Het proces-verbaal van overdracht is - in strijd met destijds gemaakte afspraken/regelgeving - niet door de leidinggevende nagekeken. Het is vervolgens de onervaren opsteller van het pv die bij de rechter-commissaris wordt opgeroepen en daar op vragen van een advocaat onder meer een verklaring over de start van het onderzoek aflegt.

Het onderzoeksteam in de zaak Tom Poes had te kampen met een structureel tekort aan voldoende gekwalificeerde medewerkers en medewerkers met opsporingservaring in complexe en meeromvattende recherche-onderzoeken. Voorts was er sprake van een frequent wisselende samenstelling van het team waardoor de continuïteit in het gedrang kwam. Kwalitatief goede krachten werden met regelmaat ingezet bij andere onderzoeken, zoals TGO's (Team Grootschalige

Onderzoeken). Daardoor ontstonden er botsingen tussen operationele- en capaciteitsbelangen wat weer tot gevolg had dat de administratieve afhandeling van de inzet van bijzondere opsporingsmiddelen onder druk kwam te staan. Tevergeefs is bijvoorbeeld enkele malen aan de leiding om een extra coördinator en om een analist verzocht. Als er na veel onderhandelen door de teamleider extra personeel voor Tom Poes kon worden ingezet was het voor de nieuweling zaak door vluchtig inlezen enigszins op vlieghoogte te komen zodat hij in ieder geval op zo kort mogelijke termijn kon meedraaien. Zo is bijvoorbeeld gebleken dat verbalisanten die de zaak onvoldoende kenden toch (hoofd) verdachten moesten horen. Tengevolge van tijdgebrek gebeurde dat dan vaak zonder verhoorplan hetgeen afbreuk deed aan de kwaliteit van de verhoren. Daarnaast is het voorgekomen dat men vanaf elders uit de organisatie personeel kreeg toegeschoven, bijvoorbeeld in de vorm van BOA's (Bijzondere Opsporingsambtenaren), die niet over de vereiste ervaring en/of competenties beschikten.

Verder kan worden opgemerkt dat er qua juridische kennis een ondergrens moet zijn die in sommige gevallen niet werd gehaald. Ten overstaan van de commissie viel met betrekking tot de samenstelling van het onderzoeksteam enkele malen de term 'hobby-bobbies'. Deel uitmaken van een politieteam vereist professioneel vakmanschap en een bepaalde mate van opsporingsgerichtheid. Dat uitgangspunt heeft volgens sommigen in het Tom Poes onderzoek onder druk gestaan.

3.1.2 Sturing op het onderzoek

De teamleider van het tactisch onderzoek Tom Poes heeft tijdens zijn verhoor bij de rechter-commissaris en ook bij het gesprek met de commissie beaamd dat hij "een papieren teamleider" was. Teambesprekingen tussen de zaaksofficier en de parketsecretaris enerzijds en het opsporingsteam van Tom Poes anderzijds vonden (al dan niet toevallig) overwegend plaats op dagen waarop hij niet aanwezig was. Hij werkte in deeltijd en in de praktijk kreeg hij een overwegend facilitaire rol waaronder personeelsaangelegenheden. Hem werd door zijn leidinggevenden verteld dat hij zich vooral moest richten op zijn beheersmatige taken, oftewel dat hij qua bemensing van zijn onderzoek moest roeien met de riemen die hij had. Ondertussen was Tom Poes niet het enige onderzoek dat hij in portefeuille had, zodat van een echte focus op Tom Poes geen sprake kon zijn.

Het zijn de-facto de beide coördinatoren geweest die het opsporingsonderzoek hebben geleid. Zij hebben bijna twee jaar lang met grote inzet gewerkt om de zaak operationeel gezien draaiende te houden. Zij lazen en wisten alles. Voor de lange termijnplanning was minder aandacht. De teamleden waren vooral bezig met het enigszins ongeleid productie draaien. Daardoor konden zij zich minder bezig houden met zaken als doelstelling en strategie. Dat laatste was ook niet hun primaire taak en wellicht vertrouwden ze hierin op het OM of op hun teamleider.

Het ontbreken van een ondubbelzinnige en inhoudelijk verantwoordelijke leidinggevende heeft zich tevens gewroken bij de geheimhoudersgesprekken en in de aanloop naar de RC-verhoren. Niemand binnen de teamleiding, of daarboven,

heeft zich verantwoordelijk gevoeld om mogelijke problemen te voorzien en daarnaar handelend initiatieven te ontplooien om het onderzoek te bewaken.

Het Hoofd van het Team Regionale Recherche heeft niet ingegrepen op het feit dat de teamleider zijn rol niet vervulde, mede omdat hij zelf vaak, letterlijk en figuurlijk, afwezig was. De commissie heeft vastgesteld dat ook de wisseling bij de divisieleiding en langdurige afwezigheid hiervan niet heeft bijgedragen aan overzicht, inzicht en doorzicht van m.n. dit onderzoek. Op een hoger managementniveau (korpsleiding) was men mede als gevolg hiervan inhoudelijk nauwelijks bekend met de zaak Tom Poes. De capaciteitsproblemen die aan de orde werden gesteld konden daardoor niet naar waarde worden geschat en werden dan ook nauwelijks onderkend. In de formeel verantwoordelijke lagen boven de coördinatoren werd niet geacteerd en hield men zich afzijdig en liet men zich hooguit bijpraten. Tekenend is bijvoorbeeld dat een destijds betrokken Divisiechef bij de RC niet of nauwelijks antwoord kon geven op vragen aangaande Tom Poes, omdat hij het onderzoek onvoldoende kende. Verder werd door die hiërarchische kloof door niemand in het hogere management opgemerkt dat de relatie tussen de teamleider en zijn coördinatoren niet optimaal was.

In zijn algemeenheid kan worden gezegd dat ten aanzien van het onderzoek Tom Poes het geven van leiding binnen de Divisie Recherche, boven het niveau van de coördinatoren, voornamelijk bestond uit het geïnformeerd worden en niet uit het nemen van richtinggevende beslissingen.

Een opmerkelijk element uit de zaak Tom Poes, dat ook in het vonnis van de rechtbank naar voren is gekomen, is het feit dat op enig moment in het onderzoek een tapmedewerker relateert dat hij een verdachte over de tap heeft horen praten over XTC. Later bleek dat hij dit onjuist gehoord had en dat in het gesprek werd gesproken over een bepaald type Mercedes. Echter, op grond van de verdenking terzake harddrugs is het onderzoek toen, zij het in een zeer beperkte mate, maar ook qua BOB-middelen, opgeschaald. Gebleken is dat medewerkers op de hoogte waren van het feit dat de medewerker die de telefoongesprekken uitluisterde, problemen had met zijn gehoor. Desondanks is binnen het team niet geacteerd - bijvoorbeeld door het gewraakte gesprek nogmaals uit te luisteren. Dit terwijl diverse rechercheurs bij de briefing hadden aangegeven het uiterst curieus te hebben gevonden dat zo openlijk gesproken werd over XTC. Tot dat moment in het tactisch onderzoek was het nog niet gebeurd dat verdachten over de tap over criminele activiteiten spraken, laat staan over harddrugs.

3.2. Het OM

3.2.1 Sturing door het OM op het onderzoek

Sturing OM in de voorfase

Zolang een onderzoek zich niet bevindt in de tactische fase en er dus ook nog geen zaaksofficier bij betrokken is, is de recherche-ovj verantwoordelijk voor de

voorbereidingsfase. Deze is daarmee verantwoordelijk voor het afgeven van BOB-bevelen en het beantwoorden van de vraag of er sprake is van een voldoende en goed onderbouwde mate van verdenking. De commissie heeft niet kunnen vaststellen dat er in die zin in voldoende mate sturing heeft plaatsgevonden. Daarbij wijst de commissie bijvoorbeeld naar het ontbrekende motiveringsverbaal bij het BOB-bevel van 19 december 2006. Dit heeft later ter terechtzitting een grote rol gespeeld.

Zoals in paragraaf 2.1.1 is aangegeven is het de commissie onvoldoende inzichtelijk geworden in hoeverre er in de fase van de projectvoorbereiding en door wie er vanuit het OM sturing is gegeven aan de politie. Het OM lijkt, afgezien van een aantal informatieve contacten met projectvoorbereiding, niet bij het onderzoek betrokken te zijn geweest op het moment dat een aantal belangrijke tactische keuzes werd gemaakt, resulterend in een projectplan. Dit komt nadrukkelijk naar voren door het ontbreken van een vertaling van dat projectplan naar een plan van aanpak, waarin al deze elementen een plek dienen te krijgen op basis waarvan dan tactisch kan worden gestuurd. Dit zou zich dan moeten vertalen in periodieke voortgangsverslagen aan het ROO die dan op basis van de inhoud iets kan vinden van de afspraken gemaakt in het projectvoorstel.

Sturing OM in de tactische fase

Zaakoverleg vond over het algemeen alleen plaats tussen de zaaks-ovj en de coördinatoren, de teamleider was inhoudelijk onvoldoende op de hoogte van het onderzoek. De zaaks-ovj had hiermee geen genoegen moeten nemen en de teamleider bij het inhoudelijk zaakoverleg moeten betrekken. Ook de teamleider OM en recherche-ovj hebben deze situatie niet naar waarde geschat en onvoldoende binnen hun mogelijkheden en bevoegdheden geacteerd.

De geheimhoudersgesprekken in de tactische fase

De handelwijze met betrekking tot de geheimhoudersgesprekken, is grotendeels als volgt te verklaren. Er heeft om te beginnen enige tijd onduidelijkheid bestaan over de definitie van een geheimhoudersgesprek. Je kunt een geheimhoudersgesprek pas vernietigen als je het als een dergelijk gesprek hebt aangemerkt. Niet iedereen binnen het politiekorps lijkt altijd voldoende doordrongen te zijn geweest van de urgentie om bijvoorbeeld ook een gesprek waarbij een verdachte het antwoordapparaat van zijn tandarts aan de lijn krijgt en onmiddellijk ophangt, aan te merken als een geheimhoudersgesprek. Zodoende kon het gebeuren dat er bij verschillende, steeds ruimer gemaakte, zoekslagen, telkens nieuwe geheimhoudersgesprekken opdoken. Zelfs geruime tijd nadat de dvd's met tapgesprekken aan de raadslieden waren verstrekt (en vervolgens ook weer waren teruggevraagd) bleven er geheimhoudersgesprekken aan het licht komen. Dit kwam amateuristisch over en deed de geloofwaardigheid en de betrouwbaarheid van het OM in deze zaak uiteraard geen goed.

De tap-coördinator heeft, hoewel dit op zijn pad had gelegen, niet de juiste check (de zogenaamde Utrechtse slag of scan) uitgevoerd alvorens de dvd's vrij te geven. De dvd's zijn bovendien te vroeg, dat wil zeggen vóór de laatste schoning, waarop door de recherche-ovj was aangedrongen, in opdracht van de administratieve coördinator naar het OM ingestuurd. Vervolgens zijn de dvd's, wederom te vroeg, door het OM aan de verdediging ter hand gesteld. Diverse geïnterviewden van de politie gaven aan dat het de afspraak met het OM was, dat de dvd's in verband met die schoning eerst nog niet aan de advocatuur zouden worden verstrekt. Die afspraak is door de zaaks-ovj niet nagekomen.

Sturing OM in de vervolgingsfase

De commissie is van oordeel dat met name de gang van zaken rond de verhoren bij de RC doorslaggevend is geweest voor de uiteindelijke beslissing van de rechtbank.

De zaaks-ovj zag zich na de beslissing van de rechtbank geconfronteerd met de situatie dat op basis van het verzoek van de verdediging een groot aantal getuigen gehoord moesten worden bij de RC. Het was toen ook al duidelijk dat het voornamelijk ging om politiemensen, waarvan het grootste deel van uitvoerend niveau. De zaaks-ovj heeft onvoldoende gebruik gemaakt van de mogelijkheid om te vorderen dat ook anderen nog als getuige zouden worden opgeroepen. Niet gebleken is dat de ovj zich daarnaast nog heeft afgevraagd of er een goede balans bestond in de groep van door de RC te horen personen of dat men vanuit OM-zijde ook nog personen zou moeten aandragen, bijvoorbeeld uit de, vanuit verantwoordelijkheidsoogpunt gezien, hogere politielagen. Op die manier had een betere balans in de verhoren verkregen kunnen worden.

De teamleider maatwerk noemt dat er weldegelijk overleg was over de situatie rondom de regiezittingen en de rc-verhoren. Het is de commissie uit de andere gesprekken én de ter beschikking gestelde stukken niet gebleken dat binnen het OM met de parketleiding of andere leidinggevenden is overlegd hoe de fase van RC-verhoren zou moeten worden aangepakt. Ook met de team- of korpsleiding is niet besproken óf en zo ja op welke wijze de te horen politiemensen voorbereid zouden moeten worden.

Uit de diverse pro-forma zittingen was inmiddels duidelijk geworden dat het niet ging om een doorsnee strafzaak. Ten onrechte heeft de zaaks-ovj desondanks bij diverse RC-verhoren de keuze gemaakt om óf niet bij het verhoor aanwezig te zijn, óf zich te laten vertegenwoordigen door een collega, óf om eerder te vertrekken. Door deze houding van de vertegenwoordiger van het OM hebben diverse politiemensen het gevoel gehad dat ze er tijdens het RC-verhoor alleen voor stonden. Ook als de zaaks-ovj wel bij een verhoor aanwezig was, (re)ageerde hij niet als de vraagstelling of houding van de advocatuur richting de getuigen te scherp was of als er gevraagd werd naar aspecten die buiten de bevoegdheid van de getuige gingen. Ook deze indruk haalt de commissie uit de gesprekken met de gehoorde getuigen en de processen-verbaal van verhoor van de RC-verhoren.

Daarmee werden in de verhoren details buitenproportioneel uitvergroot die daarmee een eigen leven gingen leiden. Dat heeft zich vertaald in het vonnis.

3.2.2. Sturing binnen het OM

De zaaks-ovj was voor de start van het onderzoek Tom Poes één jaar in dienst bij het OM. Het was in eerste instantie de bedoeling dat hij zou worden ondersteund door een meer ervaren officier van justitie (in de eerste stukken wordt inderdaad vaak gesproken over twee ovj's). Aan dit idee is nooit uitvoering gegeven en ook door de zaaks-ovj zelf werden geen initiatieven tot begeleiding ontplooid.

Het onderzoek Tom Poes werd geleidelijk aan omvangrijker en gecompliceerder. Dat had in ieder geval afgeleid kunnen worden uit de vergaderstukken van het ROO. Het is de commissie onvoldoende gebleken dat de parketleiding te Zutphen of de direct leidinggevende van de zaaksofficier de zaaks-ovj enige sturing of begeleiding hebben gegeven, ook niet nadat de zaak naar de RC was verwezen voor het horen van een groot aantal getuigen. Er was geen sturing omtrent de vragen óf de zaaks-ovj naar de RC-verhoren zou gaan, hoe hij zich daar zou opstellen en door wie hij zich bij afwezigheid zou laten vervangen. Er heerst(e) op het parket een klimaat dat een zaaks-ovj autonoom zijn zaken draait. Bovendien is gebleken dat de rechercheofficier en de teamleider het er onderling niet over eens waren wie verantwoordelijk was voor de aansturing van de zaaksofficier. Ook deze zaaks-ovj besloot gaandeweg het onderzoek dat hij het onderzoek alleen kon managen, hoewel hij het achteraf wel betreurt dat hij niet meer tijd heeft geclaimd voor het onderzoek. Door de parketleiding is aangegeven dat het, achteraf gezien, beter was geweest als de zaaks-ovj het onderzoek niet alleen had hoeven doen. De zaaks-ovj onder wiens verantwoordelijkheid onderhavig onderzoek heeft plaatsgevonden heeft het onderzoek, samen met de parketsecretaris, met een grote mate van zelfstandigheid gedraaid. De zaaksofficier stond in de visie van de recherche-ovj onvoldoende open voor sturing door haar. Ten gevolge van onvoldoende interne communicatie is de rechercheofficier, ook in haar eigen visie, onvoldoende in positie gekomen om voor de zaaks-ovj van toegevoegde waarde te kunnen zijn, laat staan om toezicht te kunnen houden op het onderzoek en zo nodig bij te sturen. De recherche-ovj ondervond naar eigen zeggen weerstand van de zaaks-ovj en heeft dit niet kunnen of niet willen doorbreken. Pas in een laat stadium is het de zaaks-ovj zélf geweest die zich voor raad en daad wende tot zijn recherche-ovj.

De leidinggevendenden van de zaaks-ovj hebben onder het mom 'geen nieuws is goed nieuws' nagelaten te peilen of er aanleiding bestond om zich met de zaak of de zaaks-ovj te bemoeien, zelfs niet nadat er tijdens de beide pro-forma zittingen advocaten in beeld kwamen met verweren die het onderzoek in haar kern troffen.

3.3. Sturing door de Regionale Stuurgroep (ROO)

Het ROO, destijds bestaande uit de recherche-ovj en een groot aantal politiemensen (en door de meeste geïnterviewden als onwerkbaar groot

omschreven) werd geïnformeerd over de stand van het onderzoek door middel van voortgangsverslagen die ongeveer driemaandelijks werden ingeleverd. De verslaglegging was in handen van werkvoorbereiders. De voortgangsverslagen zijn blijkbaar ook niet centraal bewaard, want de commissie ontving ze pas tijdens het allerlaatste interview, van een betrokkene die ze uit zijn eigen documentatie had gehaald. Zoals gezegd vond de sturing van het opsporingsonderzoek binnen de politie plaats op het niveau van de coördinatoren. Mede vanwege dit feit is door de geïnterviewden aangegeven dat de divisieleiding en de recherche-ovj onvoldoende inhoudelijk op de hoogte waren van het onderzoek en kon de sturing van het ROO op de duur en richting van het onderzoek onvoldoende inhoud krijgen.

Door de geïnterviewden is in zijn algemeenheid aangegeven dat in het ROO onvoldoende een inhoudelijke discussie werd gevoerd. Het is de commissie uit de interviews of uit de stukken niet gebleken dat er vanuit het ROO is gestuurd op de doelstelling, strategie en duur van het onderzoek. Er werd met name gesproken over de inzet van mensen en middelen.

Het is de commissie niet gebleken dat het ROO enige bemoeienis heeft gehad met de zaak toen die de fase van de RC-verhoren inging. De discussie welke opstelling daar moest worden ingenomen door het OM of de opgeroepen getuigen, is niet gevoerd.

4. VERSLAGLEGGING

Uit de aan de commissie ter beschikking gestelde stukken blijkt dat, met uitzondering van de regionale stuurgroep (ROO), door betrokken partijen gedurende alle fasen van het onderzoek verslaglegging heeft plaatsgevonden van de stappen die in die fase hebben plaatsgevonden. Zo hebben de parketsecretaris en de officier van justitie een OM-journaal bijgehouden waarin de reguliere besprekingen met het opsporingsteam en de belangrijkste gebeurtenissen uit het onderzoek zijn vastgelegd. Door de coördinatoren van het opsporingsteam werd een afsprakenjournaal bijgehouden.

Van de vergaderingen in het ROO werd ook verslag gedaan. De verslaglegging die de commissie heeft gezien bestaat uit gedeelten uit de voortgangsverslagen met daaronder de beslissing van de stuurgroep. Hetgeen in de verslagen was opgenomen was dermate summier dat daaruit niet de beweegredenen van de beslissingen van de stuurgroep kunnen worden afgeleid.

Door diverse geïnterviewden is aangegeven dat ten aanzien van de processen-verbaal wel controle plaatsvond via een accorderingslijn. Een medewerker die verantwoordelijk was voor het OVC (Opnemen Vertrouwelijke Communicatie), heeft aangegeven dat zij weleens OVC-gesprekken uitluisterde om te checken of hetgeen gerelateerd was voldeed aan de eisen.

Het is de commissie niet gebleken dat leidinggevenden processen verbaal op inhoud controleerden en tekenden, daarmee tekenend voor hun verantwoordelijkheid.

5. CONCLUSIES

Ten aanzien van de kwaliteit, capaciteit en continuïteit bij de politie en OM

De medewerkers van de politie die zich bezig hielden met projectvoorbereiding waren hiertoe onvoldoende gekwalificeerd. De project-voorbereiding werd gedaan door een politiefunctionaris die hier geen ervaring mee had en onvoldoende werd gecoacht. Ervaring met het informatieproces en de tactische opsporing in grote onderzoeken, alsmede kennis van en inzicht in de juridische betekenis van in de voorfase in te zetten middelen en de verantwoording daarvan ontbraken. Dit geldt voor zowel de uitvoerende als leidinggevende politiefunctionarissen. Ook in de tactische fase werd de samenstelling van het tactisch team gekenmerkt door vele wisselingen en een grote diversiteit in kennis en ervaring, waarbij het in kwaliteit en kwantiteit benodigde niveau geregeld niet werd gehaald. Ook in de leidinggevende posities hebben vele wijzigingen plaatsgevonden. Dit is toe te schrijven aan omstandigheden buiten het onderzoek, maar heeft wel grote invloed gehad op overzicht en sturing van het onderzoek.

De recherche-ovj was, in algemene zin, verantwoordelijk voor onderzoeken die in de fase van projectvoorbereiding verkeerden. Van een gerichte begeleiding van de onderhavige zaak in de voorbereiding, is niet gebleken. Inmiddels is deze taak steviger belegd bij de informatie-ovj.

Het parket Zutphen heeft het voornemen om deze zaak door twee officieren van justitie te laten behandelen, niet ingevuld. Vanaf de start van de tactische fase heeft een ovj met slechts een jaar ervaring, leiding gegeven aan het opsporingsonderzoek. Na een aantal maanden is, ten behoeve van deze zaak, een vaste parketsecretaris aan hem toegevoegd.

Ten aanzien van de sturing bij de politie

Binnen de politie is van sturing vanuit de korpsleiding, divisieleiding, leiding Regionale Recherche en zelfs teamleiding, nauwelijks sprake geweest. Weliswaar is de zaak geregeld besproken met name in het ROO, maar dat heeft zich voornamelijk beperkt tot het informeren van de deelnemers aan dat overleg. De teamleider was slechts op afstand betrokken bij het onderzoek. De commissie stelt vast dat feitelijk alleen leiding werd gegeven door de twee coördinatoren die echter minder toegerust waren om, naast de operationele gang van zaken, ook doelstellingen, termijnen en inzet van mensen en middelen te bewaken. Bovendien waren zij

onvoldoende toegerust en/of gefaciliteerd om kritisch te reflecteren, van enige afstand, op inhoud, proces en (afbreuk)risico's van dit onderzoek. De meeste leidinggevendenden hebben onvoldoende inzicht gehad in het verloop van het onderzoek en daarmee is het sturen feitelijk onmogelijk. Overdrachtmomenten waarbij de bevindingen in het onderzoek zijn doorgesproken hebben niet plaatsgevonden op leidinggevend niveau.

Tijdens de start van het onderzoek Tom Poes verliep de informatieverstrekking gefragmenteerd. Op diverse niveaus is informatie voor handen maar dit blijkt niet op een centraal niveau te worden gecoördineerd. Opvallend is dat in dit onderzoek sprake is van een crimineel samenwerkingsverband en dat dit kennelijk zo is gepresenteerd in het ROO, maar dat de beschikbare informatie niet is gebundeld. Daarnaast is het vreemd dat de processen verbaal van de CIE verstrekt worden aan het einde van de projectvoorbereiding. In enkele processen verbaal staat vermeld dat de informatie reeds voor handen was op het moment van voorbereiding. Inmiddels is het informatieproces binnen de regio anders ingericht.

Door een projectvoorstel niet te laten volgen door een plan van aanpak is binnen en buiten het team onduidelijkheid ontstaan over de doelstellingen van het onderzoek en de wijze waarop dit moest worden bereikt. De communicatie beperkte zich hoofdzakelijk tot de dagelijkse briefings en de afspraken met het OM.

Door het ontbreken van een helicopterview is onvoldoende oog geweest voor de risico's in dit onderzoek. Zo blijft het hoogst opmerkelijk dat een belangrijk en verrassend telefoongesprek zonder nadere controle voor waar wordt aangenomen. Ook de overdracht van de startinformatie en de omgang met de geheimhoudersgesprekken hadden meer aandacht verdiend van leidinggevendenden.

Ten aanzien van de sturing door en binnen het OM

Ook binnen het OM is onvoldoende zicht geweest op het verloop van het onderzoek en de risico's die men in dit onderzoek liep en is adequaat handelen, waar vereist, uitgebleven.

Het lijkt alsof niemand heeft gestuurd op de start van het onderzoek c.q. het moment van verdenking. In de voorbereidingsfase zijn opsporingsmiddelen ingezet waarbij dus feitelijk het onderzoek werd gestart. Het moment van verdenking is hierbij onvoldoende gemarkeerd. Naar de mening van de commissie was op het moment van aanvragen van BOB middelen, wel degelijk sprake van een verdenking ex artikel 27 SV. In de voorbereiding heeft niemand verantwoordelijkheid genomen voor een gedegen onderbouwing van de in te zetten middelen. Belangrijke beslissingen die in deze fase werden genomen, zoals het niet voegen van een MMA-melding en het aanvragen van de vordering ex art. 126nd, zijn niet (afdoende) vastgelegd en dat heeft de zaakofficier later parten gespeeld.

In de tactische- en vervolgingsfase is onvoldoende alert gereageerd op signalen, die konden duiden op procesrisico's. Lang is het idee blijven bestaan dat Tom Poes

een doorsnee zaak was, waarin niet veel mis kon gaan. Ook door de parketleiding is niet opgemerkt dat zich in de zaak ontwikkelingen voordeden, die vroegen om een strakke regie en meer ervaring bij de inbreng vanuit het openbaar ministerie. Onderzoeken binnen de zware, georganiseerde criminaliteit zoals Tom Poes, zijn door de grote aandacht vanuit de advocatuur, de rechtelijke macht en de media bijna per definitie onderzoeken met een verhoogd afbreukrisico.

Zowel het belang van een goede verantwoording van de start van het onderzoek, als het belang van de selectie van getuigen en het begeleiden van de verhoren van die getuigen, zijn onderschat. Toen het verzet tot het horen van vele getuigen niet door de rechtbank was gehonoreerd, is niet de vraag gesteld of er dan van de zijde van het OM nog getuigen zouden moeten worden aangedragen. In de verhoren is niet of nauwelijks opgetreden in reactie op vragen of antwoorden, die daartoe zeker aanleiding gaven. Dit heeft ertoe geleid dat de advocaten zaken naar voren hebben kunnen brengen, waarop de zaakofficier niet adequaat kon reageren. Verder zijn getuigen vragen gesteld, waarop zij, gelet op hun positie in het team alsmede hun kennis en ervaring, geen bevredigend of zelfs een onjuist antwoord hebben gegeven. Dit heeft in het strafproces tot grote schade geleid.

Ten aanzien van de verslaglegging

Zowel bij de politie als bij het openbaar ministerie zijn journaals bijgehouden. De mate van volledigheid verschilt per gremium. Niet is gebleken dat deze verslaglegging een rol heeft vervuld bij het houden van overzicht en het geven van sturing aan het onderzoek.

6. AANBEVELINGEN

1. Met het oog op de verbetering van structuur, kwaliteit en kwantiteit van meeromvattende opsporingsonderzoeken -zoals onderzoeken naar zware- en georganiseerde criminaliteit- moet bij politie en OM aandacht komen voor de inrichting van deze teams en de opleiding en kwaliteit van de in te zetten medewerkers. Hierbij kan aansluiting gezocht worden met hetgeen ten aanzien van TGO's is ontwikkeld in het kader van het versterkingsprogramma Opsporing en Vervolg.
2. Duidelijk moet zijn wie, bij politie en OM, verantwoordelijk is/zijn voor de fase(n) van een opsporingsonderzoek, voorafgaand aan de tactische fase. Die verantwoordelijkheid houdt mede in het tekenen voor de relevante stukken en daarmee het verantwoorden van die stukken bij de RC of op zitting. Ook de overdracht aan zaaks-ovj en tactisch team valt hieronder.
3. De betrokkenheid en kwaliteit van leidinggevenden bij meeromvattende opsporingsonderzoeken dient te worden vergroot. Daarmee moet worden bewerkstelligd dat overzicht en inzicht ontstaat in kwetsbaarheden en risico's. Dit moet niet alleen op het niveau van teamleider en zaaksofficier worden gerealiseerd, maar ook bij de recherche-ovj en de divisiechef. Hierbij kan gedacht worden aan een door de teamleider bij te houden 'beslismomenten-journaal' en aan adequate verslaglegging door de stuurploeg.
4. Officieren van justitie met beperkte ervaring in het aansturen van onderzoeken dienen bij grotere opsporingsonderzoeken te worden begeleid door een ervaren ovj. Bovendien is het goed als zij ervaring opdoen met de werkwijze en procesbeschrijvingen binnen de opsporing. Zo krijgen zij meer inzicht in kritische momenten binnen een onderzoek.
5. De samenstelling, structuur en werkwijze van het ROO dient tegen het licht te worden gehouden. Rollen en verantwoordelijkheden dienen helder te zijn. Deelnemers moeten zich verbonden weten met de besproken onderzoeken en zich (mede)verantwoordelijk voelen voor de sturing daarvan. Niet alleen op procesniveau, maar juist ook op inhoud. Ook de verslaglegging door het ROO moet inzichtelijker.

6. Indien in een strafzaak een groot aantal verbalisanten als getuige dient te worden gehoord, dient de zaak (alsnog) een status van gevoelige zaak te krijgen, in die zin dat daarmee de betrokkenheid van de parketleiding gewaarborgd is.
7. Rechercheurs en hun leidinggevendenden dienen rechtbanktraining te hebben gevolgd, zodat zij bekend zijn met de gang van zaken bij een rechtbankzitting of RC-verhoor. Indien verbalisanten als getuige worden opgeroepen, moeten zij op eenduidige wijze op het verhoor zijn voorbereid. Dat betreft zowel het van tevoren doornemen van het door hen opgemaakte proces-verbaal, als de gang van zaken bij het verhoor en de in acht te nemen grenzen bij het beantwoorden van vragen.

Bijlage 1 (onderzoeksthema's uit de onderzoeksopdracht)

ORGANISATIE

- Op welke wijze is bij het Regiokorps Noord- en Oost Gelderland (politie) en het parket Zutphen (OM) vastgelegd hoe een onderzoek als het onderhavige gestructureerd moet worden?
- Is daarbij ook voorgeschreven op welke momenten en op welke wijze de interne communicatie en de communicatie tussen politie en OM moet plaatsvinden?
- Heeft het onderzoek TOM POES de voorgeschreven procedure gevolgd?
- Zo niet, waar is afgeweken en waarom?
- Is de besluitvorming (telkens) gemotiveerd vastgelegd?

STATUS VAN HET ONDERZOEK

- Is gedurende de verschillende fasen van het onderzoek, zoals de opstartfase, de projectvoorbereiding en het tactisch opsporingsonderzoek, steeds duidelijk geweest wat op dat moment de status van het onderzoek was?
- Is die status vastgelegd in besluiten en zo ja, welke?
- Wie waren bij die besluitvorming betrokken (politie/OM)?
- Voor wie is dit overigens kenbaar geweest?

DOELSTELLING

- Heeft het onderzoek gedurende die verschillende fasen steeds een heldere doelstelling gehad?
- Is die doelstelling tussentijds bijgesteld?
- Is die (bijgestelde) doelstelling (telkens) en de motivering van de bijstelling vastgelegd?
- Voor wie is dat kenbaar geweest?

CONTROLE

- Heeft gedurende het onderzoek controle plaatsgevonden bij politie en/of OM op de voortgang en/of op de kwaliteit van de (tussen)producten die daarbij horen, zoals projectplan, plan van aanpak en processen-verbaal?
- Zo ja, op welke wijze en door wie is die controle uitgevoerd?
- Is dit vastgelegd?

II Het niet of niet tijdig vernietigen van een groot aantal gesprekken met geheimhouders

- Wat is er door het parket Zutphen en de politie gedaan om ervoor te zorgen dat de geheimhoudersgesprekken gedurende het onderzoek in de zaak Tom Poes conform regelgeving werden vernietigd?
- Is de procedure ten aanzien van het vernietigen van geheimhoudersgesprekken gevolgd en zo nee, waarom niet en in welke gevallen niet ?
- Wat is er gebeurd met de ontwikkelingen die landelijk in gang zijn gezet ten aanzien van het vernietigen van geheimhoudersgesprekken?
- Hoe kan het dat er zich, ondanks een proces-verbaal waarin was aangegeven dat alle geheimhoudersgesprekken waren vernietigd, toch geheimhoudersgesprekken zijn blijven bestaan? Hoe komt het dat op de DVD's die aan de raadslieden zijn verstrekt geheimhoudersgesprekken stonden?

III Aanbevelingen

- Geven de onderzoeksbevindingen aanleiding tot het doen van aanbevelingen voor het parket in Zutphen en het regionaal politiekorps Noord- Oost Gelderland? Zo ja, welke?
- Geven de onderzoeksbevindingen aanleiding landelijk aanbevelingen te doen?

Bijlage 2

Lijst met de door de evaluatiecommissie geïnterviewde personen

Parket Zutphen

- Recherche-ovj tot 15 maart 2007
- Recherche-ovj vanaf januari 2008
- Zaaks-ovj
- Teamleider Maatwerkzaken
- Parketsecretaris
- Hoofd-ovj

Politie (Apeldoorn)

- Twee tactisch- en administratief coördinatoren
- Teamleider
- Financieel coördinator
- Drie opsporingsambtenaren
- Groepschef OT (Observatie Team)
- Teamchef OT
- Divisiechef tot maart 2007
- Divisiechef vanaf juli 2007
- plv.- Divisiechef vanaf oktober 2008
- wnd. divisiechef (voor een periode van 3 maanden)
- Opsporingsambtenaar Projectvoorbereiding
- Secretaris Stuurgroep ROO
- Hoofd projectvoorbereiding
- Voormalig hoofd CIE
- Coördinator OVC
- Tapcoördinator
- Chef regionale Recherche

